

Karolina A. Zaniewska
Akademia Pomorska w Słupsku

KULTURA CZASU WOLNEGO MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ ŚREDNIEGO MIASTA

STRESZCZENIE

Sposoby spędzania czasu wolnego są zawsze uwikłane w kontekst społeczny. Badanie preferowanych sposobów spędzania czasu wolnego przez młodzież akademicką jest uzasadnione tym, iż procesy zachodzące wśród młodzieży mają charakter symptomatyczny dla szerszych zjawisk społecznych. Sposób spędzania czasu wolnego jest jednym z elementów funkcjonowania, jest odbiciem postaw, zainteresowań i wartości ważnych dla człowieka. Do młodzieży należy przyszłość, to młodzież nadaje ton współczesności, odkrywa i upowszechnia nowe sposoby spędzania czasu wolnego. Coraz częściej pisane są scenariusze negatywne, według których przyszłość młodzieży i całych społeczeństw w czasie wolnym charakteryzować będzie rosnąca infantylizacja i indywidualizacja, zatem czy młodzież akademicka przeżywa czas wolny w sposób świadomy i dojrzały?

Słowa kluczowe:

młodzież akademicka, czas wolny, aktywność społeczna, wolontariat, kultura popularna.

Czas wolny jest ważną kategorią opisu rzeczywistości społecznej, jest istotną kwestią wyborów dokonywanych przez jednostkę, stanowi o jej statusie społecznym, ale pośrednio wpływa na całe społeczeństwo. Czas wolny jako jedno z praw człowieka został formalnie zapisany między innymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (art. 24 i 27) i Konwencji o Prawach Dziecka (art. 31). Człowiek ma prawo do czasu wolnego, jest on niezbędnym elementem życia koniecznym do zachowania równowagi, prawidłowego rozwoju oraz funkcjonowania. Odpoczynek jest konieczny do zregenerowania sił.

Brak umiejętności konstruktywnego spędzania czasu wolnego ciągnie się za człowiekiem czasem przez całe jego życie, wyuczona bezczynność jest

negatywnym zjawiskiem nie tylko dla poszczególnych jednostek, ale i dla całych społeczeństw. Czas wolny może nadać życiu głębszy sens, dać radość istnienia, może pozwolić człowiekowi wzrosnąć. Zatem należy jak najszybciej dostrzec i docenić potencjał rozwojowy tej sfery życia osobowego i zbiorowego, aby dać młodym ludziom szansę na bogatsze i szczęśliwsze życie.

Kategoria czasu wolnego pojawiła się w XIX wieku w społeczeństwach zindustrializowanych i masowych. Większość ludzi intuicyjnie wie, co oznacza pojęcie „czas wolny”, jednak dla każdego ten czas może być czym innym, jest pojmowany subiektywnie. W sytuacji stale zmieniającej się rzeczywistości trudno podać jednoznaczną definicję czasu wolnego, badacze poszukują nowych sposobów pojmowania tej sfery ludzkiego życia, poszukują nowych kryteriów wyodrębnienia czasu wolnego spośród innych treści aktywności jednostki i zbiorowości. Zdefiniowanie i uściślenie pojęcie czasu wolnego nie jest sprawą prostą, może budzić wiele pytań i kontrowersji. Funkcjonuje wiele interpretacji pojęcia, jednak większość z nich podkreśla, że czas wolny pozostaje w opozycji do czasu zajętego, wypełnionego przez pracę, obowiązki czy zaspokajanie biologicznych potrzeb.

W drugiej połowie XX wieku J. Dumazedier sformułował definicję czasu wolnego, która stanowi powszechne rozumienie tej sfery życia, a mianowicie „czas wolny jest zespołem zajęć, którym jednostka może się oddawać z własnej woli bądź dla odpoczynku, bądź dla rozrywki, bądź dla rozwoju swych wiadomości lub bezinteresownego kształcenia się, względnie dla swego dobrowolnego uczestnictwa w życiu społecznym, po wyzwoleniu się od obowiązków zawodowych, rodzinnych i społecznych”¹. Ponadto czasem wolnym, według J. Dumazedier’a jest tylko ten czas, który spełnia łącznie następujące warunki: „dobrowolność wyboru działań; brak korzyści utylitarnych; hedonizm; osobisty charakter zajęć”². J. Kotulska przytacza definicję zgodnie z którą czas wolny oznacza „czas poza pracą konieczny do pozyskania środków do życia i traktuje się jako łączny zasób czasu w skali

¹ J. Dumazedier, *Vers une civilization du loisier?* Editions du Seuil, Paris 11, 1962, s. 27, za: M. Orłowska, *Problemy czasu wolnego w pedagogice społecznej. Pedagogika społeczna*, red. S. Kawula, 2003, s. 585.

² J. Dumazedier, *Sociologie empirique du loisir*, Paris 1974, s. 163, za: M. Orłowska, *Problemy czasu...*, dz. cyt., s. 585.

dnia, tygodnia, roku lub życia, który stanowi nieodłączny składnik życia i wpływa na jego jakość”³.

Kategoria czasu wolnego opisuje dynamiczną rzeczywistość, zatem sama zapewne będzie podlegała dynamicznym przeobrażeniom. M. Czerepaniak-Walczak wyróżnia trzy typy definicji czasu wolnego, a mianowicie – definicje strukturalne, w których podkreśla się wykonywane w nim czynności. Przykładem może być definicja A. Kamińskiego, który uważa, że czas wolny jest to „część budżetu czasu, która nie jest zajęta ani przez pracę zarobkową (normalną i dodatkową), ani przez systematyczne kształcenie się (szkoła, uczelnia), ani przez zaspokajanie elementarnych potrzeb fizjologicznych (sen, posiłki, higiena), ani przez stałe obowiązki domowe (gotowanie, pranie, sprzątanie, opieka nad członkami rodziny niezdolnymi do samoobsługi) i może być spożytkowana bądź na swobodne wczasowanie, bądź na życie rodzinne, obowiązki społeczne i aktywność przynoszącą doraźne korzyści”⁴. Drugi typ, definicje funkcjonalne, bazują na wyszczególnieniu funkcji tego czasu – „czas wolny służy doskonaleniu osobowości oraz przywracaniu i utrzymywaniu równowagi psychofizycznej w organizmie człowieka”⁵. Definicje atrybutywne, natomiast opisują specyficzne atrybuty czasu wolnego w odniesieniu do życia pojedynczego człowieka – „czas wolny, sfera życia w największym stopniu kierowania osobistymi potrzebami, dyspozycjami, nawykami, akceptowanymi wzorami postępowania, oddziałuje na sfery pozostałe i jest przez nie kształtowany”⁶.

Sam termin „kultura czasu wolnego” został po raz pierwszy użyty przez E. Tarkowską właśnie dla określenia treści zachowań podejmowanych w czasie wolnym, zatem gdy mówimy o treści zachowań w czasie wolnym, to w zasadzie, jak zauważa E. Tarkowska mówimy o jego kulturze.

³ J. Kotulska, *Outdoor science, czyli o zaniku granicy pomiędzy homo ludens i homo scientia*, [w:] „Cudne manowce?” *Kultura czasu wolnego we współczesnym społeczeństwie*, red. W. Muszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 184.

⁴ A. Kamiński, *Czas wolny i jego problematyka społeczno-wychowawcza*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1965, s. 69-70.

⁵ M. Czerepaniak-Walczak, *Od próżniaczenia do zniewolenia – w poszukiwaniu dyskursów czasu wolnego*, [w:] *Pedagogika społeczna*, t. II, red. E. Marynowicz-Hetka, PWN, Warszawa 2007, s. 29-30.

⁶ A. Zawadzka, K. Ferenz, *Spoleczne aspekty wypoczynku młodych kobiet*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998, s. 11.

Dotyczy to preferowanych zachowań, ich struktury, a także motywów ich wyboru⁷.

Czas wolny jest pojęciem nieostrym, gdyż ta sama czynność może być uznawana raz za czas wolny, innym razem już czasem wolnym nie jest, gdyż nie są spełnione jej konstytutywne cechy. Powiązanie pojęcia czasu wolnego z pojęciami pracy, dobrowolności i autoteliczności powoduje, że pojawiają się dodatkowe trudności w procesie konceptualizacji tego pojęcia. Wiąże się to z dychotomicznym podziałem pomiędzy aktywnością podejmowaną w czasie pracy i w czasie wolnym. Jednak współcześnie coraz bardziej zamazują się granice pomiędzy tymi dwiema kategoriami, gdyż istnieje czas, który jednocześnie jest pracą i jest czasem wolnym. Powstałą lukę można wypełnić pojęciem „czasu na wpół wolnego”, a czynności podejmowane w tym czasie określa się mianem „półwolnych” (*semi-leisure*)⁸ i są to „czynności, którym towarzyszy poczucie obowiązku ich wykonania lub świadomość rzeczowych korzyści, ale które zarazem wykonujemy z pewnym marginesem swobody”⁹. Rozróżnienie to wiąże się z subiektywnością czasu wolnego, gdyż są sytuacje w których to podmiot dysponujący czasem decyduje do jakiej kategorii go zaliczy. Sytuację tę może obrazować student czytający zadane na zajęciach dzieło, robiąc to z czystą przyjemnością i zaciekawieniem, bezinteresownie, nauki nie traktuje jako obowiązku, pracy, ale jako aktywność dostarczającą nowych doznań, wiodącą do samodzielnego poznawania rzeczywistości, a także jako sposobność do samorozwoju¹⁰, będziemy mieli wówczas do czynienia z kategorią czasu na wpół wolnego.

Czas wolny jest także kategorią społeczną, co oznacza, że rozmiary, sposoby jego spożytkowania oraz funkcje czasu wolnego są społecznie zdeteminowane. Wskaźnikami poziomu rozwoju społecznego może być struktura wykorzystania czasu oraz jego budżet¹¹. Czas wolny powinien zapewniać

⁷ E. Tarkowska, *Czas społeczny a czas wolny: koncepcje i współczesne przemiany*, [w:] *Kobieta i kultura czasu wolnego*, red. A. Żarnowska, A. Szwarz, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2001, s. 20-23.

⁸ K. Walentynowicz-Moryl, *Co po szkole? Udział młodzieży w zajęciach dodatkowych*, [w:] *Młodzież w czasie wolnym. Między przyjemnością a obowiązkami*, red. E. Narkiewicz-Niedbalec, M. Zielińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 118.

⁹ K. Dzieńdziura, *Czas wolny dzieci i młodzieży*, [w:] *Humanizm, prakseologia, pedagogika*, red. Z. Wołk, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Zielona Góra 1998, s. 183.

¹⁰ J. Kotulska, *Outdoor science ...*, dz. cyt., s.185.

¹¹ R. Dyoniziak, K. Iwanicka, A. Karwińska, Z. Pucek, *Spółczesność w procesie zmian. Zarys socjologii ogólnej*, Wydawnictwo Universitas, Kraków 1994, s. 243.

warunki do najlepszego realizowania możliwości człowieka. Z. Dąbrowski¹² wyróżnia cztery funkcje czasu wolnego: wypoczynek; rozrywkę; rozwój zainteresowań i uzdolnień; poszukiwanie własnego miejsca w społeczeństwie jako aktywizowanie społeczne. Wypoczywamy, aby odrodzić siły fizyczne i psychiczne, poszukujemy rozrywki, aby mieć przyjemność, uprawiamy zajęcia samokształcące, aby podnieść poziom swojej wiedzy i umiejętności. „Czwarta funkcja czasu wolnego wybiega poza krąg zamknięty. Korzyści z działań społecznych nie wracają do jednostki w sposób widoczny i bezpośredni, dopiero mogą dotrzeć do niej jako pozytywne konsekwencje w postaci faktów dających zadowolenie, a nawet radość z własnego czynu”¹³. Funkcja społecznie aktywizująca jest powiązana z socjologiczno-ekonomicznym aspektem rzeczywistości, gdyż aktywizowanie społeczne zawsze jest zależne od kontekstu społecznego, od konkretnej sytuacji społecznej, występuje jako potrzeba działania, „której zadaniem jest ożywienie środowiska i przeciwstawienie się stagnacji życia społecznego w środowisku”¹⁴. Istotne jest zachowanie równowagi pomiędzy wymienionymi funkcjami, gdyż dominacja którejs z nich może zaburzyć dobrostan i równowagę człowieka.

Czas wolny jest wartością posiadającą kilka znaczeń. Przede wszystkim jest wartością autoteliczną, jest także wartością użytkową, którą można wykorzystywać na różne sposoby. Wartość czasu wolnego bierze się z treści, którą jest wypełniony, gdyż sam w sobie nie jest ani wartością, ani nie jest wartościowy, a poza tym o wartości czasu wolnego decyduje indywidualne odczucie, opinia podmiotu dotycząca tego, do czego ten czas jest wykorzystywany i przeznaczany¹⁵. Czas wolny stał się również wartością wymienną, członkowie społeczności lokalnej wymyślili sposoby dzielenia się nim z innymi ludźmi. Jedną z form takiej wymiany są banki czasu, w których społeczność lokalna wymienia się różnego rodzaju usługami, nie pobierając za to pieniędzy, formą zapłaty jest czas, który członek społeczności poświęca na usługę dla innych członków tej samej społeczności.

Badacze zajmujący się czasem wolnym w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku przepowiadali, iż w krótkim czasie nastąpi rewolucyjna

¹² Z. Dąbrowski, *Czas wolny dzieci i młodzieży*, Wydawnictwo PZWS, Warszawa 1966, s. 16.

¹³ Tamże, s. 16.

¹⁴ M. Napierała, R. Muszkieta, *Wstęp do teorii rekreacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2011, s. 130.

¹⁵ M. Czerepaniak-Walczak, *Od próżniaczenia ...*, dz. cyt., s. 234.

zmiana w sferze czasu wolnego, ludzie będą mieli go coraz więcej, spowoduje to automatyzacja i rozwój techniki¹⁶. Przepowiednia ta jednak się nie ziściła, zwłaszcza w krajach wysoko rozwiniętych, natomiast rzeczywiście dostęp do dobra, jakim jest czas wolny, „staje się stopniowo nowym wyznacznikiem statusu społecznego”¹⁷, staje się kryterium oceny człowieka, jednak ilość czasu jest tylko „informacją o przestrzeni temporalnej do zagospodarowania”¹⁸, bowiem nie ilość czasu wolnego jest decydująca, a jego treść i jakość. Obecnie mamy do czynienia z czasowym zróżnicowaniem społeczeństw. Tempo w jakim żyje współczesny człowiek przypisuje go do określonej grupy ludzi albo ludzi sukcesu, albo wielkich przegranych, „zaczyna mówić się o dwu kategoriach ludzi, kategoriach ludzi dwu prędkości czasu. Czas mają przegrani, wybrańcy cierpią na jego deficyt. Intensywne tempo życia jest jednym z wyróżników elit ekonomicznych czasu globalizacji”¹⁹. Nie jest to jednak jednoznaczne, gdyż jak zauważa J. Kotulska, o wysokiej pozycji społecznej do niedawna świadczył brak czasu, teraz uważa się, że wolny czas jest miarą sukcesu²⁰, czas spełniający łącznie konstytutywne cechy czasu wolnego, zatem w powszechnym znaczeniu czas wolny staje się synonimem wolności. Ten, kto dysponuje czasem ma przewagę nad tym, który odczuwa jego brak, brak czasu może prowadzić do poważnych chorób, może też negatywnie wpływać na stosunek do innych ludzi, siebie samego oraz zadowolenia z życia. Brak czasu spowodował, że stał się on dobrem rzadkim, deficytowym, „całe grupy społeczne i środowiska odczuwają jego niedobór, podobnie jak przestrzeni, czystego powietrza, zieleni, wody ciszy. Niegdyś były one bezpłatne, współcześnie zaś stają się bezcenne”²¹. Jednak są grupy społeczne, dla których nadmiar czasu może stać się udręką, to nazwani przez Z. Baumaną „ludzie zbędni”, „być zbędnym znaczy być nadliczbowym, niepotrzebnym, bezużytecznym – niezależnie od tego, jaki rodzaj potrzeb i pożytków określa standard użyteczności i nieodzowności. Inni cię nie potrzebują;

¹⁶ E. Narkiewicz-Niedbalec, *Budżet czasu studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego A. D. 2011*, [w:] *Młodość w czasie wolnym. Między przyjemnością a obowiązkami*, red. E. Narkiewicz-Niedbalec, M. Zielińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 229.

¹⁷ W. Muszyński, *Kultura czasu wolnego w epoce globalizacji*, [w:] „Cudne manowce?” *Kultura czasu wolnego we współczesnym społeczeństwie*, red. W. Muszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 11.

¹⁸ M. Orłowska, *Przymus bezczynności*, PWN, Warszawa 2007, s. 220.

¹⁹ Tamże, s. 69.

²⁰ J. Kotulska, *Outdoor science ...*, dz. cyt., s. 177.

²¹ W. Muszyński, *Kultura czasu...*, dz. cyt., s. 11.

poradzą sobie równie dobrze – a nawet lepiej bez ciebie”²². Mowa tu o ludziach starszych, niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie, bezrobotnych, o ludziach w sposób trwały wyrzuconych poza obszar społeczeństwa. Jednak w przypadku tych osób trudno mówić o czasie wolnym, są one z góry na ten czas skazane.

W sferze czasu wolnego najbardziej uwidacznia się rozwarstwienie społeczne. Zjawisko marginalizacji i wykluczenia rozpoczyna się właśnie w sferze czasu wolnego. Czynniki generujące zaistnienie szkodliwych funkcji czasu wolnego to przede wszystkim brak wzorów zagospodarowania czasu wolnego, które służyłyby rozwojowi, niski kapitał kulturowy, brak środków finansowych oraz zła kondycja zdrowotna²³. Zróżnicowanie społeczne przejawia się najintensywniej w stylach życia, ma ono „tendencję do pogłębiania się, gdyż zewnętrzne jego przejawy w postaci form spędzania czasu wolnego są tylko odbiciem głębszych postaw życiowych”²⁴. Chodzi tu o postawy aktywności lub bierności życiowej. Zjawisko wyuczonej bezradności ma swój odpowiednik w sposobach spędzania czasu wolnego, jest nim zjawisko wyuczonej beczynności, które wiąże się z problematyką nudy, zniewolenia i tym podobnych zjawisk towarzyszących zwyczajom i obyczajom poszczególnych osób i grup²⁵. Czas można marnotrawić, może to być czas jałowy, pusty, możemy wówczas mówić o tak zwanej zabawie na manowcach, na co zwracali uwagę zwłaszcza pedagogzy społeczni – A. Kamiński, A. Zawadzka, czas ten może nie spełniać zarówno oczekiwań jednostki jak i społeczeństwa. Ludzie o wysokiej pozycji społecznej w czasie wolnym są aktywni, podtrzymują swą sprawność fizyczną, intelektualną, dbają o kontakty społeczne, aktywniej podchodzą do kształtowania wszystkich sfer swojego życia. Czas wolny jest nieodłącznie powiązany z człowiekiem, z treściami podejmowanych przez niego czynności, z postaciami jego istnienia.

Kolejną osobliwością czasu wolnego jest otwartość na zmiany. Epoka globalizacji i powiązana z nią zmiana rzeczywistości społecznej niesie ze sobą przeobrażenia w kulturze czasu wolnego. Materialne warunki życia społecznego uległy poprawie, czego konsekwencją jest poszerzenie się możliwości w czasie wolnym, zatem czas wolny może być „istotną kategorią

²² Z. Bauman, *Życie na przemił*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005, s. 25.

²³ M. Czerepaniak-Walczak, *Od próżniaczenia...*, dz. cyt., s. 227.

²⁴ M. Nawojczyk, *Czas wolny – pochodna czy determinanta pozycji społecznej?*, [w:] *Czas wolny. Refleksje, dylematy, perspektywy*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 135.

²⁵ M. Czerepaniak-Walczak, *Od próżniaczenia...*, dz. cyt., s. 230.

wyjaśniającą zmiany społeczne, również w ujęciu globalnym”²⁶. Czas wolny wypełniają nowe treści, czynności, nadaje się mu coraz nowsze formy, co wpływa na zmianę jednostek, grup, zbiorowości oraz wzajemne relacje i stosunki. Liczba ofert wypoczynku wciąż rośnie, kultura masowa oferuje „wesołe miasteczko” dla wszystkich, bez względu na wiek przez cały rok, wystarczy tu wymienić centra handlowe, Multikina, puby, ośrodki SPA, jedynym kryterium selekcji uczestników „wesołego miasteczka” jest stan bankowego konta. Nowoczesne technologie w ogromnym stopniu wpłynęły na sposoby i formy spędzania czasu wolnego.

Młodzież jest grupą społeczną mającą znaczny wpływ na kreowanie nowych sposobów spędzania czasu wolnego, a z drugiej strony najbardziej korzystającą z wszelkiego rodzaju nowinek. Deklarowany sposób spędzania czasu wolnego wpływa na obraz młodego pokolenia, dostarcza też informacji na temat preferencji, wartości oraz postaw młodych ludzi wobec istotnych kwestii społecznych. Młodzież akademicka, przynajmniej teoretycznie, posiada najwięcej czasu wolnego i stanowi to „jedną z istotnych cech tej fazy życia”²⁷. Społeczność akademicka jest bardzo zróżnicowaną grupą społeczną, jednak główne obowiązki młodych ludzi związane są z właściwą tej fazie życia rolą ucznia/studenta, zaś treść roli studenta wydaje się najsilniej determinować ramy funkcjonowania jednostki. Czas wolny młodzieży to czas, którym student dysponuje po zaspokojeniu potrzeb biologicznych (sen, posiłki, czynności higieniczne), po wypełnieniu obowiązków studenckich oraz obowiązków wynikających z roli członka rodziny, jest to czas, którym jednostka swobodnie dysponuje, wolna już od kontroli rodzicielskiej. Czas wolny młodzież akademicka może wykorzystać na wypoczynek, zabawę, rozwijanie własnych zainteresowań i zdolności, czynności rozwijające osobowość, zdolności twórcze, a także dające możliwość uczestniczenia w życiu społecznym. Wartość czasu wolnego, w kontekście młodzieży, zawiera się nie tylko w jego funkcjonalności, ale ma też kontekst wychowujący, samodoskonalący, nawet wtedy, gdy nie jest on intencjonalny. Czas wolny to czas, w którym jednostka sama decyduje o sposobie jego spożytkowania, bierze odpowiedzialność za ten czas. Wraz z indywidualnym rozwojem zmieniają się formy spędzania, zagospodarowania tej sfery życia, zatem czas wolny ma większą wartość samodoskonalącą, im bardziej rozwinięty

²⁶ M. Zielińska, *Teoretyczne i metodologiczne problemy badania czasu wolnego – co, jak i po co badać*, [w:] *Młodzież w czasie wolnym. Między przyjemnością a obowiązkami*, red. E. Narkiewicz-Niedbalec, M. Zielińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 5.

²⁷ Tamże, s. 6.

i dojrzały jest podmiot nim dysponujący, aby nie zabijać czasu i nie być nim zmęczonym.

Czy można powiedzieć, że młodzież najbardziej jest sobą w czasie wolnym? Odpowiedzi na to pytanie próbuje dostarczyć wielu badaczy, między innymi M. Orłowska, która zauważa, że „znaczna część zachowań w czasie wolnym jest odzwierciedleniem wolnych wyborów jednostki uwzględniających jej preferencje i możliwości w rozumieniu subiektywnym i obiektywnym”²⁸. L. Stanek dodaje, że „w hierarchii spraw ważnych w życiu każdego, również młodego człowieka czas wolny stanowi jedną z istotnych wartości, wpływa on bowiem na osobowość i jakość życia. Przymiotnik wolny zaś powoduje, że dzięki możliwości dokonywania niewymuszonych wyborów można go wypełnić sytuacjami lub stanami spełnianymi dla nich samych, a zatem mogą one być wyrazem pragnień i dążeń, potrzeb i umiejętności każdego człowieka”²⁹. Warunek wolności, możliwość dokonywania samodzielnych wyborów, decyzji, co do sposobu spędzania czasu wolnego, rzeczywiście może pokazać kim jest człowiek, trawestując znane powiedzenie „powiedz mi jak spędzasz swój wolny czas, a powiem ci kim jesteś”. Poza tym nie bez znaczenia jest fakt, iż w czasie wolnym od obowiązkowej pracy „kształtuje się wiele właściwości, nawyków i upodobań jednostki, które następnie stają się ważnymi czynnikami tej pracy i postępowania wobec innych ludzi”³⁰. K. Czajkowski zauważa, że „człowiek jest istotą niepodzielną i dlatego to, co czyni ze sobą w godzinach wolnych od pracy, nie może nie mieć wpływu na jego zachowanie się w innych godzinach dnia”³¹.

Współcześnie czas wolny można konsumować, zaś wartością nadrzędną staje się w czasie wolnym konsumpcja na pokaz, krótkotrwała i pozorna przyjemność, zaspakajanie zachcianek i chwilowych kaprysów, a nie realnych potrzeb. A. Cudowska obserwując społeczeństwo XXI wieku zauważa, że „łatwiej i bezpieczniej jest wpasować się w przyciasny, ale dla wszystkich jednakowy i dostępny świat masowej kultury niż poszukiwać własnej odpowiedzi na jego sfragmentaryzowanie, niepewność, nie-

²⁸ M. Orłowska, *Przymus ...*, dz. cyt., s. 104.

²⁹ L. Stanek, *Aktywność rekreacyjno-sportowa młodzieży akademickiej w czasie wolnym*, [w:] *Czas wolny. Refleksje, dylematy, perspektywy*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 174.

³⁰ K. Czajkowski, *Wychowanie do rekreacji*, WSiP, Warszawa 1979, s. 14.

³¹ Tamże, s. 15.

jednoznaczność”³². Kultura popularna stała się dominującą kulturą, skierowaną do szerokich mas niewybrednych odbiorców, kryterium, które musi spełniać to zabawa, łatwość i natychmiastowość. Zniewolenie wzorami współczesnej kultury dotyka w szczególności dzieci i młodzież. Cechy kultury masowej, jej powierzchowność oraz kicz sprawiają, że uczestniczenie w kulturze jest ważnym przedmiotem pedagogicznej troski i refleksji nad czasem wolnym. Kultura ma człowiekowi służyć, powinna przyczyniać się do jego rozwoju, ma ubogacać go, pomagać mu dojrzewać, stawać się lepszym człowiekiem, a nie tylko „bardziej nasyconym, zrelaksowanym czy powierzchownie zaspokojonym”³³. Poprzez kulturę człowiek ma wyrażać i zaspokajać swe potrzeby, ma być nie tylko odbiorcą, ale i twórcą.

Młodzież to grupa społeczna, która dzięki swej młodości i dynamice może stawać się czynnikiem zmiany społecznej i wywierać wpływ na przemiany całego społeczeństwa, zatem nie bez znaczenia jest badanie i poznawanie sposobów spędzania czasu wolnego przez tę grupę społeczną. Badania dotyczące preferowanych form spędzania czasu wolnego przez młodzież akademicką zostały przeprowadzone w dwóch etapach, pierwszy etap badań odbył się w pierwszym kwartale 2007 roku, natomiast drugi etap badań miał miejsce 5 lat później, czyli w pierwszym kwartale 2012 roku. Badaniami objęłam młodzież akademicką średniego miasta – Słupska, studiującą kierunki humanistyczne – studenci Akademii Pomorskiej (AP) oraz studiującą kierunki ekonomiczne – studenci Wyższej Hanzeatyckiej Szkoły Zarządzania (WHSZ). W pierwszym etapie badań uczestniczyło 799 studentów AP oraz 173 studentów WHSZ, natomiast w drugim etapie badaniom poddałam 451 studentów AP i 104 studentów WHSZ, byli to studenci studiów stacjonarnych oraz niestacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia. Przedstawione badania to jedynie fragment przeprowadzonych badań dotyczących obrazu społecznego studentów średniego miasta. W niniejszym artykule skupiono się na badaniu czasu wolnego w ujęciu jakościowym, badano kulturę czasu wolnego młodzieży akademickiej średniego miasta. Celem badania było poznanie jakie sposoby spędzania czasu wolnego preferuje młodzież akademicka. Badani studenci mieli możliwość dokonania wyboru trzech ulubionych form spędzania czasu wolnego spośród wymienionych lub

³² A. Cudowska, *Kształtowanie twórczych orientacji życiowych w procesie edukacji*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2004, s. 229.

³³ W. Muszyński, *Kultura czasu...*, dz. cyt., s. 8.

dopisania własnej ulubionej czynności. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety.

Zgodnie z uzyskanymi wynikami badana młodzież akademicka najchętniej czas wolny spędza w towarzystwie swoich przyjaciół (Wykres 1.). Pokazały to badania przeprowadzone w 2007, a także w 2012 roku, należy odnotować niewielki spadek popularności tej formy aktywności. Chętniej z przyjaciółmi spotykają się studenci kierunków humanistycznych (51% - I etap badań, 48% - II etap), niż ich koledzy z kierunków ekonomicznych (43% - I etap badań, 41% - II etap). Preferowanie spotkań ze znajomymi w czasie wolnym nie powinno dziwić, gdyż okres młodości to czas, na który przypada rozbudowa związków zarówno z rówieśnikami, jak i innymi ludźmi, ich podstawą są między innymi wspólne zainteresowania.

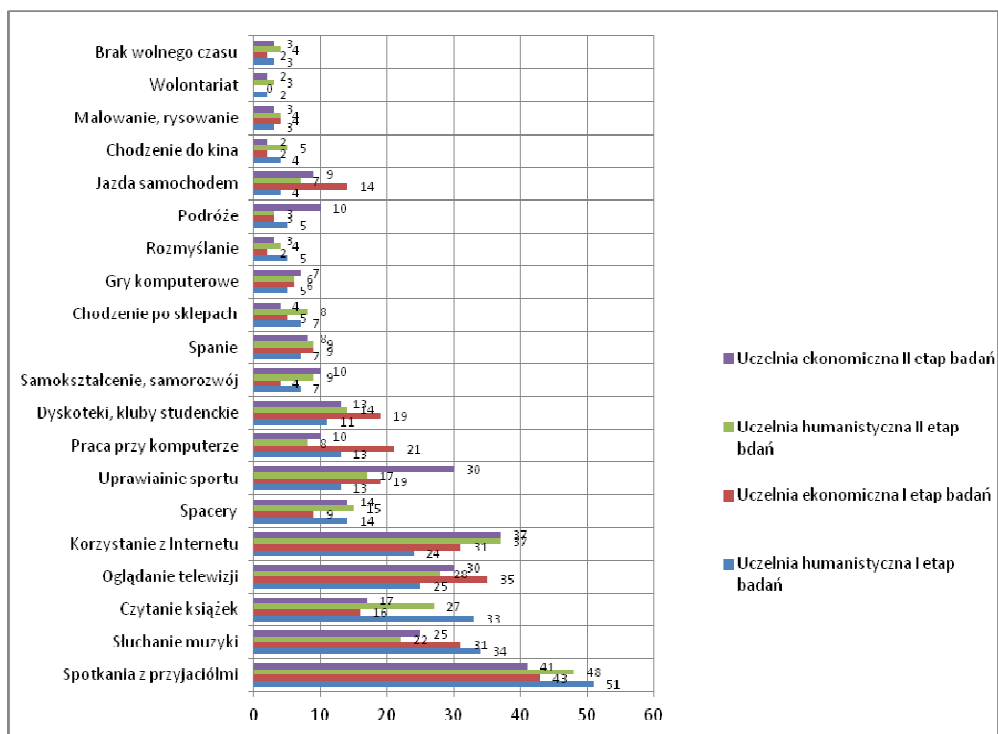
Przeprowadzone badania ujawniły zmianę preferencji spędzania czasu wolnego przed ekranem komputera lub telewizora. Korzystanie z Internetu w przeprowadzonych badaniach pięć lat temu zdecydowanie różnicowało badaną młodzież, chętniej z sieci korzystali studenci studiów ekonomicznych, tę formę aktywności wskazało 31% studentów, zaś wśród studentów AP tylko 24%. Obecnie można zaobserwować wzrost popularności Internetu, wśród młodzieży akademickiej obu uczelni. Badania z 2012 roku pokazały, że korzystanie z Internetu jest ulubioną czynnością, zaraz po spotkaniach z przyjaciółmi (po 37%). Zapewne wzrost popularności Internetu można tłumaczyć faktem coraz większego dostępu do sieci. Wśród młodzieży akademickiej obu uczelni można zaobserwować spadek popularności spędzania czasu wolnego od pracy przy komputerze, w 2007 roku wybrało tę formę aktywności jako ulubioną 13% studentów AP i aż 21% studentów WHSZ, natomiast w 2012 roku tylko 8% studentów AP i niewiele więcej, bo 10% studentów WHSZ. Zapewne również wpływa na to ma szerszy dostęp do sieci, gdyż studenci pracując przy komputerze jednocześnie przeglądają strony internetowe. Oglądanie telewizji zajmuje trzecie miejsce wśród najczęściej wybieranych odpowiedzi. Jest to bardzo popularny sposób spędzania czasu wolnego wśród młodzieży (28% - AP; 30% WHSZ – I etap badań), choć chętniej oddają się tej rozrywce studenci WHSZ (II etap badań – 25% studentów AP, 35% studentów WHSZ).

Studenci studiujący w Słupsku w 2007 roku znacznie chętniej wskazywali słuchanie muzyki wśród preferowanych sposobów spędzania czasu wolnego niż ci studujący w 2012 roku. Wyniki II etapu badań pokazały, że słuchanie muzyki straciło na popularności zarówno w uczelni

ekonomicznej jak i w humanistycznej, obecnie chętniej wybierają tę formę rozrywki studenci WHSZ (31% - 2007r.; 25% - 2012r.) niż studenci AP (34% - 2007r.; 22% - 2012r.). Jazda samochodem w czasie wolnym radość sprawia większej liczbie studentów z WHSZ (14% - I etap; 9% - II etap) niż z AP (4% - I etap; 7% - II etap), choć jak pokazują wyniki badań z biegiem czasu różnica ta maleje.

Tym, co różnicuje preferencje studentów uczelni humanistycznej i studentów uczelni ekonomicznej w czasie wolnym jest czytanie książek oraz uprawianie sportu. Jak widać z powyższych wyników badań czytanie książek sprawia większą przyjemność studentom AP, którzy usytuowali tę czynność na trzecim miejscu wśród preferowanych czynności w I etapie badań (33%) i na czwartym miejscu w II etapie badań (27%). Studiujący kierunki ekonomiczne usytuowali tę czynność w I etapie badań na miejscu ósmym (16%) oraz nieco wyżej, bo na miejscu szóstym w II etapie badań (17%). Należy zwrócić uwagę na duży spadek popularności czytania książek wśród studentów AP, odnotowano spadek tej formy aktywności aż o 6 punktów procentowych w porównaniu do I etapu badań. Uprawianie sportu jest jedną z ulubionych aktywności w czasie wolnym częściej dla studentów uczelni ekonomicznej niż uczelni humanistycznej. Ci pierwsi wskazali sport jako preferowaną formę aktywności odpowiednio 17% (I etap badań) i 30% studentów (II etap badań), natomiast wśród młodzieży AP najbardziej lubi uprawiać sport zaledwie 13% w I etapie badań i 19% w II etapie badań. Wśród innych form aktywnego spędzania czasu wolnego można wyróżnić dyskoteki, spotkania w klubach studenckich oraz spacer. W I etapie badań dyskoteki i spotkania w klubach były ulubioną formą spędzania czasu wolnego dla 11% młodzieży z AP i 19% z WHSZ, natomiast badania z 2012 roku pokazały, że studenci AP jak i studenci WHSZ preferują tę formę rozrywki niemal w równym stopniu – 14% młodzieży z AP i 13% młodzieży z WHSZ. Spacer to ulubiona forma spędzania czasu wolnego dla 14% studentów AP i 9% studentów WHSZ w I etapie badań oraz w II etapie badań dla 15% studentów AP i 14% studentów WHSZ.

Wykres 1. Preferowane sposoby spędzania czasu wolnego przez badanych studentów



*Dane nie sumują się do 100, badani mogli wskazać do 3 odpowiedzi.

Źródło: badania własne.

Natomiast tym, co upodabnia obraz studentów obu uczelni jest niska popularność takich form spędzania czasu wolnego jak spanie, granie w gry komputerowe, rozmyślanie, chodzenie do kina, teatru, chodzenie po sklepach, plastyczna aktywność młodzieży. Podróże również nie zajmują znaczącego miejsca wśród preferowanych sposobów spędzania czasu wolnego studentów obu uczelni, choć studenci WHSZ obecnie częściej niż koledzy z AP preferują w czasie wolnym podróże. W I etapie badań różnica była niewielka, wynosiła 2% na korzyść studentów AP, jednak w 2012 roku różnica się nasiliła, na korzyść studentów WHSZ i wynosi 7%. Samodoskonalenie w czasie wolnym okazało się niestety również niezbyt popularną formą spędzania czasu wolnego wśród badanej młodzieży. W I etapie badań tylko 7% studentów AP i 4% studentów WHSZ, wskazało tę formę aktywności jako preferowaną, zaś w drugim etapie średnio co dziesiąty student (9% studentów AP i 10% studentów WHSZ) uznał, że samodoskonalenie jest dla niego w czasie wolnym ważne. Jeszcze mniejsza ilość studentów obu uczelni uznała, że chętnie

czas wolny poświęca na zaangażowanie się w wolontariat. W I etapie badań zaledwie 2% studentów AP i żaden student WHSZ nie wskazał w kwestionariuszu ankiety na wolontariat, jako na ulubioną formę aktywności w czasie wolnym, zaś w II etapie badań wyboru takiego dokonało odpowiednio 3 i 2% studentów.

Wśród dopisywanych przez studentów form spędzania czasu wolnego najczęściej pojawiały się czas spędzany z chłopakiem, dziewczyną oraz czas spędzany z dzieckiem (2%).

Brak wolnego czasu zadeklarowała podobna grupa studentów obu uczelni w I i II etapie badań (I etap badań: 3% AP i 2% WHSZ; II etap badań: 4% AP i 3% WHSZ).

W czasie wolnym uczestniczenie w dodatkowych zajęciach (Tabela 1.) zadeklarowało prawie tyle samo studentów obu uczelni. W I etapie badań było takich studentów 26% AP oraz 24% studentów WHSZ, podobny wynik przyniosły badania II etapu, choć należy odnotować niewielką tendencję zwyżkową, spośród studentów AP w dodatkowych zajęciach brało udział 28% oraz 25% studentów WHSZ. Zatem wśród badanych studentów niemal nie zmieniała się ilość osób poświęcających swój wolny czas na poszerzanie wiedzy, kompetencji i rozwój zainteresowań w sposób zorganizowany na dodatkowych zajęciach i oscyluje ona wokół ¼ studentów. Nie można wykluczyć, że część studentów wzbogacała swą wiedzę, umiejętności oraz doskonaliła się we własnym zakresie, aczkolwiek zaledwie 7% studentów AP i 4% studentów WHSZ w I etapie badań oraz 9% studentów AP i 10% studentów WHSZ w II etapie badań zadeklarowało, iż samokształcenie i samorozwój jest dla nich ulubioną formą spędzania czasu wolnego.

Tabela 1. Rodzaje aktywności społecznej w czasie wolnym studentów średniego miasta

Uczęszczanie na dodatkowe zajęcia w czasie studiów	Kierunki humanistyczne				Kierunki ekonomiczne			
	I etap badań		II etap badań		I etap badań		II etap badań	
	L	%	L	%	L	%	L	%
Tak	209	26	127	28	41	24	26	25
Nie	590	74	324	72	132	76	78	75
Przynależność do partii politycznych								
Tak	9	1	4	1	11	6	2	2
Nie	790	99	447	99	162	94	102	98
Bezinteresowna pomoc innym osobom								
Tak	484	61	312	70	109	63	68	66
Nie	315	39	139	30	64	37	36	34

Przynależność i działalność w partiach politycznych (tabela 1) nie jest, jak pokazują wyniki badań, domeną studentów. Spośród badanej młodzieży zaledwie 1% (w I i II etapie badań) studentów Akademii Pomorskiej i nieco więcej, bo 6% (w I etapie badań, ale już tylko 2% w II etapie badań) studentów Wyższej Hanzeatyckiej Szkoły Zarządzania swój czas wolny przeznaczają na tę formę działalności. Jak widać studenci zdecydowanie dystansują się od aktywnego zaangażowania w życie polityczne, a przez to w zmianę rzeczywistości społeczno-politycznej, choć na szczęście większość z nich deklaruje zaangażowanie w czasie wolnym w bezinteresowną pomoc innym osobom. Według badań czyni tak zdecydowana większość studentów obu uczelni, a co więcej badania pokazały w tej kwestii tendencję wzrostową. W I etapie badań osób zaangażowanych w bezinteresowną pomoc innym w czasie wolnym zadeklarowało 61% studentów AP i 63% studentów WHSZ, natomiast w II etapie badań takich osób było już 70% w uczelni humanistycznej i 66% w uczelni ekonomicznej. Różnica pomiędzy studentami obu uczelni jest niewielka, zważywszy profil studiów, gdyż można było oczekiwać, iż studium kierunku humanistycznego będą bardziej, od kolegów z kierunków ekonomicznych, nastawieni na pomoc innym, na drugiego człowieka, co wiąże się ze specyfiką studiowanego kierunku i z przyszłą pracą zawodową.

Aktywny udział w organizacjach studenckich oraz stowarzyszeniach zadeklarowało w 2007 roku zaledwie 10% młodzieży z AP i tylko 6% studentów WHSZ, jednak to pole aktywności w czasie wolnym również pokazuje, że młodzież akademicka staje się coraz bardziej aktywna, gdyż w II etapie badań już 15% studentów AP oraz niemal tyle samo, bo 14% studentów WHSZ zadeklarowało udział w stowarzyszeniach i organizacjach studenckich w czasie wolnym (Tabela 2.).

Tabela 2. Udział w organizacjach studenckich

Odpowiedzi	Kierunki humanistyczne				Kierunki ekonomiczne			
	I etap badań		II etap badań		I etap badań		II etap badań	
	L	%	L	%	L	%	L	%
Samorząd studencki	14	2	15	3	4	2	4	4
Koło naukowe	24	3	25	6	3	2	2	2
Stowarzyszenie wolontariuszy	35	4	23	5	-	-	4	4
Inne organizacje studenckie	11	1	6	1	4	2	5	5
Suma	84	10	69	15	11	6	15	14

Organizacje, w których młodzi ludzie uczestniczą to – samorząd studencki (I etap badań: po 2% AP i WHSZ; II etap badań: 3% studentów AP i 4% studentów WHSZ); koło naukowe (I etap: 3% AP, 2% WHSZ; II etap: 6% - AP, 2% - WHSZ); stowarzyszenie wolontariuszy (I etap: 4% AP, bez udziału studentów WHSZ; II etap: studenci AP – 5%; studenci WHSZ – 4%) oraz inne organizacje studenckie (Europejskie Forum Studentów, Akademicki Związek Sportowy oraz kabaret akademicki), w których wyraźny wzrost obserwuje się u studentów WHSZ (z 1% w 2007 roku do 5% w 2012 roku).

Studenci, którzy nie zadeklarowali uczestnictwa w organizacjach i stowarzyszeniach studenckich zostali poproszeni o podanie powodów, dla których nie biorą udziału w takich organizacjach. Otrzymane wyniki w I i II etapie badań były bardzo zbliżone (Tabela 3.). Zdecydowana większość studentów jako powód braku zaangażowania w organizacjach studenckich podała brak wolnego czasu (62% I etap i 65% II etap badań), choć powód ten może nieco dziwić w kontekście wcześniej przedstawionych wyników, w których jedynie niewielki procent studentów zgłaszał brak wolnego czasu. Na drugim miejscu studenci przyznawali się do braku chęci uczestniczenia w takich organizacjach (po 19% - I i II etap badań). Ostatnim z podawanych powodów było niespełnianie przez organizacje oczekiwań studentów (18% - I etap i 16% - II etap badań).

Tabela 3. Powody braku uczestnictwa w czasie wolnym w organizacjach studenckich

Powody braku uczestnictwa w organizacjach studenckich	I etap badań (%)	II etap badań (%)
Brak wolnego czasu	62	65
Organizacje nie spełniają oczekiwań studentów	18	16
Brak chęci uczestniczenia w organizacjach	19	19
Inne	1	-

Podsumowując uzyskane wyniki badań można stwierdzić iż młodzież akademicka średniego miasta Słupska wysoko ceni sobie spotkania i czas wolny spędzany w towarzystwie swych kolegów i przyjaciół, chętnie również angażuje się w bezinteresowną pomoc innym osobom. Działanie jest zasadniczym czynnikiem ludzkiego istnienia, człowiek wyraża się przez działanie, nadaje ono sens życiu, poprzez działanie człowiek wchodzi w różne interakcje społeczne. Czas wolny odnosi się do społecznej natury człowieka, służy umacnianiu ludzkich więzi. Przedstawione wyniki badań ujawniły olbrzymią potrzebę wchodzenia w interakcje oraz nawiązywania i podtrzymywania więzi, takim specyficznym sposobem wchodzenia w interakcje z innymi są działania pomocowe i samopomocowe. Konkretną i zorganizowaną formą

jest wolontariat, który jest dobrowolną, bezinteresowną formą wsparcia i pomocy innym ludziom. Choć znaczna część studentów zadeklarowała pomoc innym osobom w czasie wolnym, to jednak może rodzić się przypuszczenie, że młodzież najchętniej pomaga osobom najbliższym, bądź znajomym, gdyż studenci przejawiają brak chęci do zrzeszania się w różnego rodzaju stowarzyszeniach i organizacjach, dotyczy to również stowarzyszenia wolontariuszy. Brak chęci zrzeszania się młodzież akademicka tłumaczy głównie brakiem wolnego czasu, choć jak pokazały badania deficyt w tym względzie zgłosił niewielki procent studentów. W młodym człowieku rodzi się gotowość podejmowania społecznych działań w czasie wolnym wówczas, gdy młodzież dysponuje odpowiednimi zasobami, informacjami, doświadczeniami oraz umiejętnościami, które mogą okazać się przydatne w relacjach pomocowych. Czy jednak studenci są świadomi tego, iż z uczestnictwa w życiu społeczności można czerpać radość i satysfakcję? Istnieje przypuszczenie, że młodzież akademicka odczuwa współodpowiedzialność za losy innych ludzi, jednak tymi ludźmi są zapewne osoby najbliższe.

Innym zjawiskiem charakteryzującym preferowane sposoby spędzania czasu wolnego jest mediatyzacja życia kulturalnego i czasu wolnego młodzieży akademickiej. Badania przeprowadzone w 2007 roku pokazują, że do niedawna w organizacji czasu wolnego dominowała telewizja nad Internetem, obecnie mamy do czynienia z sytuacją odwrotną, Internet stał się najważniejszym medium dla młodzieży. M. Czerepaniak-Walczak mówi o upowszechnianiu się „zarazy informatycznej”, którą można dostrzec w organizacji czasu wolnego, „pojawia się także zjawisko e-czasu wolnego; może to być czas zagospodarowany za pośrednictwem sieci (czyli korzystanie z wolności do) albo czas wolny od kontaktów z siecią. Powstają więc nowe obszary doświadczenia wolności albo zniewolenia (przymus)”³⁴, wówczas wtedy, gdy szklany ekran okazuje się ważniejszy niż otaczająca rzeczywistość. Wewnętrzny przymus korzystania z mediów dyskwalifikuje daną czynność jako czynność wykonywaną w czasie wolnym, wówczas jest to czynność nałogowa, która odbiera człowiekowi wolność i dobrowolność, warunek konstytutywny czasu wolnego.

Młodość to czas wchodzenia w kulturę, jeśli człowiek młody nie pozna kultury, nie posiada szerokiej kompetencji kulturowych odbiorcy, wówczas odbiór kultury wyższej i zaangażowanie w nią będzie zdecydowanie utrudnione. Badania pokazały, że student studiujący w średnim mieście nie chodzi do kina ani do teatru, niezbyt chętnie czyta książki oraz rzadko uczestniczy w różnego rodzaju zajęciach twórczych, artystycznych, zatem nie

³⁴ M. Czerepaniak-Walczak, *Od próżniaczenia...*, dz. cyt., s. 226.

uczestniczy w kulturze wysokiej. Chętnie uczestniczy w tym co łatwo dostępne, masowe i co nie wymaga większego wysiłku. Sposób spędzania czasu wolnego przez studentów zapewne w dużej mierze uwarunkowany jest możliwościami jakie tworzy *środowisko* średniego miasta oraz *możliwościami* przystosowania się do niego, a także brakiem samodzielności ekonomicznej i trudną sytuacją materialną wielu studentów. Jednak nic nie tłumaczy tak niskiej popularności czytania książek, gdyż studenci mają nieograniczone, darmowy dostęp do tysięcy woluminów znajdujących się w bibliotekach akademickich. Brak kontaktu ze sztuką, kulturą wyższą może mieć konsekwencje dla późniejszego życia i form spędzania czasu wolnego w życiu dorosłym. Człowiekowi nie brak tego, czego nie poznał. Gdy młodzi ludzie usamodzielnią się finansowo może się okazać, że potrzeby kulturalne pozostaną w uśpieniu na zawsze, a kultura masowa w dalszym ciągu pozostanie jedyną kulturą, która będzie w stanie zadowolić nasze społeczeństwo. Młodzież akademicka jest tą grupą społeczną, która ma stanowić elitę intelektualną, zatem bezwzględnie powinna lubić czytanie. Czytanie wpływa na rozwój intelektualny, uczy myślenia, krytycyzmu, rozwija wyobraźnię, pozwala wejść w świat abstrakcji, symboli, pomaga rozumieć świat. Niechęć do czytania ma szerszy wymiar, bowiem młodzież jest nie tylko wytworem społeczeństwa, ale jest też czynnikiem jego zmian. To młodzież akademicka powinna zmieniać świat, sprawiać, aby stawał się lepszy, mądrzejszy.

Każdy członek społeczeństwa codziennie dokonuje wyboru, może być twórcą i aktywnie uczestniczyć w tworzeniu nowych wzorów i wartości, albo może stać i obserwować, oglądać to co robią inni. Poprzestawanie na tym, co pokazuje wirtualny obraz sprawia, że powstaje zniekształcony obraz świata. W tym świecie nie ma „czasu na poszukiwanie sensów i treści”³⁵, przedstawia się swoistą imitację „realności”, gdzie dominują nic nieznaczące informacje, rzeczywistość zmienia się jak w kalejdoskopie, powstaje świat uporządkowany „logiką” i interesem mediów, powstaje kultura upozorowania, w której nie ma ani przeszłości, ani teraźniejszości, ani przyszłości, samej rzeczywistości też jakby nie ma, zaś głównym kryterium prezentowania programów i treści w nich zawartych jest magiczne hasło „oglądalność”. Tym, co dominuje w telewizji jest rozrywka, jest ona „nadideologią całego dyskursu w telewizji i ma służyć naszemu rozbawieniu i przyjemności”³⁶. W kontekście czasu wolnego nie może być to zarzutem, gdyż rozrywka jest

³⁵ A. Cudowska, *Kształtowanie twórczych...*, dz. cyt., s. 228.

³⁶ N. Postman, *Zabawić się na śmierć. Dyskurs publiczny w epoce show-businessu*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2002, s. 130.

jedną z podstawowych jego funkcji, jednak ważne jest, aby nie stała się funkcją dominującą i jedyną. Pozostaje mieć nadzieję, że „odbiorca z pasywnego widza stał się świadomym użytkownikiem, co pozwala mu rozważać decyzje o wyborze kanału komunikacyjnego zgodnie ze swoimi preferencjami i potrzebami”³⁷. G. Sartori mówi o cywilizacji obrazu, która degradowuje cywilizację słowa oraz dominuje w kulturze masowej, zaś telewizja tworzy nowy typ istoty ludzkiej – *homo videns*³⁸. Pojęcie to oznacza człowieka, który poznaje świat za pośrednictwem obrazu, zaś widzenie dominuje nad innymi sposobami poznania i odbierania wrażeń. Współczesna młodzież należy do cywilizacji obrazu. Obraz zastępuje słowo, a przez to zanika zdolność myślenia symbolicznego i abstrakcyjnego, wyobraźnia nie ma przestrzeni do rozwoju, konsekwencją jest zanik umiejętności przetwarzania informacji i rozumienia świata. Kultura masowa wypowiada się za pomocą obrazów, lecz nie wszystkie pojęcia jesteśmy w stanie za ich pomocą przedstawić.

Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż młodzież akademicka jest bardzo zróżnicowaną grupą społeczną, nie można zatem mówić o jakimś jednym określonym sposobie spędzania czasu wolnego, jednak przeprowadzone badania uwidoczniły pewne tendencje wspólne dla młodzieży akademickiej studiującej w średnim mieście – Słupsku. Rodzaj studiowanego kierunku zasadniczo nie wpływa na preferowany sposób spędzania czasu wolnego. Badania przeprowadzone w II etapie, czyli w 2012 roku w dużym stopniu potwierdziły wyniki badań sprzed 5 lat, gdy przeprowadzono I etap badań.

Młodzież, zwłaszcza młodzież akademicka jest tą grupą społeczną, z którą wiąże się oczekiwania odnośnie kształtu przyszłości. Niewątpliwie towarzyszy temu również lęk o tę przyszłość i o to, czy młodzi ludzie sprostać stawianym im oczekiwaniom i czekających ich wyzwaniom, stąd chęć bliższego poznania tej grupy społecznej. Przedstawione badania dotyczą jedynie niewielkiego aspektu życia młodzieży, jednak bardzo symptomatycznego. Czas wolny jest okazją do realizowania tego, co człowiek uznaje za wartościowe, zatem wykorzystajmy tę okazję, bo tylko robienie ważnych rzeczy ma sens i przynosi człowiekowi poczucie spełnienia i radość życia, a tej nigdy za wiele bez względu na wiek.

³⁷ A. Jaworska, „*Terror pilota*”, czyli *telewizja na co dzień*, [w:] „*Cudne manowce?*” *Kultura czasu wolnego we współczesnym społeczeństwie*, red. W. Muszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 321.

³⁸ G. Sartori, *Homo videns, telewizja i postmyślenie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007, s. 56.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bauman Z., *Życie na przemiał*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005.
- [2] Cudowska A., *Kształtowanie twórczych orientacji życiowych w procesie edukacji*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2004.
- [3] Czajkowski K., *Wychowanie do rekreacji*, WSiP, Warszawa 1979.
- [4] Czerepaniak-Walczak M., *Od próżniaczenia do zniewolenia – w poszukiwaniu dyskursów czasu wolnego*, [w:] *Pedagogika społeczna*, t. II, red. E. Marynowicz-Hetka, PWN, Warszawa 2007.
- [5] Dąbrowski Z., *Czas wolny dzieci i młodzieży*, PZWS, Warszawa 1966.
- [6] Dumazedier J., *Vers une civilization du loisier?* Editions du Seuil, Paris 1962.
- [7] Dumazedier J., *Sociologie empirique du loisir*, Paris 1974.
- [8] Dyoniziak R., Iwanicka K., Karwińska A., Pucek Z., *Spółeczeństwo w procesie zmian. Zarys socjologii ogólnej*, Wydawnictwo Universitas, Kraków 1994.
- [9] Dzieńdziura K., *Czas wolny dzieci i młodzieży*, [w:] *Humanizm, prakseologia, pedagogika*, red. Z. Wołk, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Zielona Góra 1998.
- [10] Jaworska A., „*Terror pilota*”, czyli *telewizja na co dzień*, [w:] „*Cudne manowce?*” *Kultura czasu wolnego we współczesnym społeczeństwie*, red. W. Muszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
- [11] Kamiński A., *Czas wolny i jego problematyka społeczno-wychowawcza*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1965.
- [12] Kotulska J., *Outdoor science, czyli o zaniku granicy pomiędzy homo ludens i homo scientia*, [w:] „*Cudne manowce?*” *Kultura czasu wolnego we współczesnym społeczeństwie*, red. W. Muszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
- [13] Muszyński W., *Kultura czasu wolnego w epoce globalizacji*, [w:] „*Cudne manowce?*” *Kultura czasu wolnego we współczesnym społeczeństwie*, red. W. Muszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
- [14] Napierała M., Muszkieta R., *Wstęp do teorii rekreacji*, WUKW, Bydgoszcz 2011.
- [15] Narkiewicz-Niedbalec E., *Budżet czasu studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego A. D. 2011*, [w:] *Młodzież w czasie wolnym. Między przyjemnością a obowiązkami*, red. E. Narkiewicz-Niedbalec, M. Zielińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.

- [16] Nawojczyk M., *Czas wolny – pochodna czy determinanta pozycji społecznej?*, [w:] *Czas wolny. Refleksje, dylematy, perspektywy*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
- [17] Orłowska M., *Przymus bezczynności*, PWN, Warszawa 2007.
- [18] Postman N., *Zabawić się na śmierć. Dyskurs publiczny w epoce show-businessu*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2002.
- [19] Sartori G., *Homo videns, telewizja i postmyślenie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007.
- [20] Stanek L., *Aktywność rekreacyjno-sportowa młodzieży akademickiej w czasie wolnym*, [w:] *Czas wolny. Refleksje, dylematy, perspektywy*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
- [21] Tarkowska E., *Czas społeczny a czas wolny: koncepcje i współczesne przemiany*, [w:] *Kobieta i kultura czasu wolnego*, red. A. Żarnowska, A. Szwarz, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2001.
- [22] Walentyłowicz-Moryl K., *Co po szkole? Udział młodzieży w zajęciach dodatkowych*, [w:] *Młodzież w czasie wolnym. Między przyjemnością a obowiązkami*, red. E. Narkiewicz-Niedbalec, M. Zielińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.
- [23] Zawadzka A., Ferenz K., *Spoteczne aspekty wypoczynku młodych kobiet*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.
- [24] Zielińska M., *Teoretyczne i metodologiczne problemy badania czasu wolnego – co, jak i po co badać*, [w:] *Młodzież w czasie wolnym. Między przyjemnością a obowiązkami*, red. E. Narkiewicz-Niedbalec, M. Zielińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.

LEISURE TIME CULTURE OF THE ACADEMIC YOUTH FROM MEDIUM SIZED CITY

ABSTRACT

Leisure activities are always involved in the social context. The study of preferred ways of spending free time academic youth is justified because the processes occurring among young people are symptomatic of broader social phenomena. In leisure activities is a reflection of attitudes, interests, and values that are important to people. The future belongs

to the youth, the youth sets the tone for the present, discovers and promotes new ways of spending free time. Increasingly negative scenarios are written according to which the future of young people and whole societies in leisure time will be marked by individualism and infantilism. Did university students experiencing leisure time in a conscious and mature?

Keywords:

university students, free time, social activity, volunteering, popular culture.